

AFEKTIVNO SAZRIJEVANJE BOGOSLOVA

Josip Bošnjaković - Ivan Kunčević

Sveučilište u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
jobosnjakovic@gmail.com

UDK: 2-722.5:337-057.87]:159.923.2
159.942.2/.6
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 01/2016.

Sažetak

Afektivno sazrijevanje jedan je od stupova za prilagođavanje osobe kada se nađe u novoj okolini. Bogoslov je najčešće mlada osoba koja nakon ulaska u sjemenište prolazi kroz odgojno-obrazovni proces u kojem se susreće s raznim osjećajima i raspoloženjima, koji su sastavni dio afektivne zrelosti. Samosažaljenje i nesigurnost, ljutnja, anksioznost, krivnja i sram samo su neki od osjećaja koje proživljava bogoslov, a koji su prilika za sazrijevanje. Bogoslov je u neprestanom odnosu prema svojim vršnjacima u zajednici u kojoj živi, prema poglavarima, u načelu starijim od njega, te je isto tako u odnosu prema osobama drugog spola u sveučilišnoj zajednici. Upravo je taj trostruki vid odnosa poticaj za naša promišljanja. U svemu tome pak uvažavamo činjenicu da bogoslov svoj život percipira kao odgovor na Božji poziv, te stoga i antropološka promišljanja o afektivnom sazrijevanju povezujemo s teološkim. Načelno, jedna osoba jest zrela kad je sposobna odgovorno, slobodno, u ljubavi i autonomno preuzimati obveze prema sebi, drugima i svijetu, znajući pritom i ovisiti o drugima. Biti sposoban nadilaziti samoga sebe, jedan je od bitnih pokazatelja ne samo ljudske nego i kršćanske zrelosti.

Ključne riječi: afektivno sazrijevanje, bogoslov, osjećaji, samonadilaženje, sebstvo

UVOD

Cilj je ovog znanstvenog rada koji nosi naslov "Afektivno sazrijevanje bogoslova" ukazati na izazove, poteškoće i pozitivne vidove ostvarivanja afektivne zrelosti u kontekstu specifičnosti svećeničke formacije. Riječima "afektivno sazrijevanje" želimo naznačiti da se radi o dinamično-aktivnom procesu s obzirom na osobu i njezinu prilagodbu u okolini u kojoj se nalazi. U prvome će dijelu biti govo-

ra o značenju afektivne zrelosti općenito, iz čijega razumijevanja proizlazi nekoliko razloga zbog čega je potrebno govoriti o važnosti afektivne zrelosti kod bogoslova. Prvi dio i završava obrazloženjem izrečenog problema koje je potkrijepljeno jednim istraživanjem o afektivnoj zrelosti svećenika.

Kao što čovjek u suočavanju s općenitim životnim izazovima najprije treba postati svjestan specifičnosti stanja u kojem se nalazi, tako je i u hodu prema nastojanju oko afektivne zrelosti potrebno najprije prepoznati obilježja koja onemogućavaju postizanje te zrelosti. Shodno tome, drugi dio donosi pokazatelje emocionalne nezrelosti kroz prizmu govora o samosažaljenju, nesigurnosti, ljutnji, krivnji i sramu u specifičnostima svećeničke formacije. Cilj ovoga istraživanja nije tek pokazati simptome da bi se uvidjelo kada je potrebno liječenje, nego pokušati barem djelomično rasvijetliti na koji način nadvladati izazove i postupno postizati emocionalnu zrelost koja ima esencijalne blagodati za plodnost svećeničke službe, što donosi treći dio.

U svjetlu rečenoga treći dio je najopsežniji, i čini samu jezgru rada. Polazeći od stava da se afektivno sazrijevanje ne ostvaruje teoretiziranjem nego živim susretom, ovaj dio donosi tri vida odnosa koji imaju svoje specifičnosti i različita psihološka svojstva: odnos prema sebi jednakima, odnos prema osobi suprotnoga spola i odnos prema autoritetu. Zbog potrebe svakog čovjeka da bude ljubljen i da ljubi, te na fizički način zadovolji seksualni nagon koji spada u sam vrh naravnih instinkta, kao i zbog zahtjevnosti poziva na posvećeno beženstvo, posebna je pozornost posvećena odnosu prema suprotnom spolu. U tome će kontekstu biti govora o nenavezanosti, mobilizaciji libida, odsutnosti straha od ljubavi i odgoju emocija i volje kao neophodnim karikama u lancu izgrađivanja zrelih i plodnih međuljudskih odnosa. Svrha promišljanja o navedenim temama jest živo suočavanje s poteškoćama, nedostacima, ali i prednostima afektivnog sazrijevanja. Upravo suočavanje pomaže iznijeti na površinu ono što je čovjek ponekad po sili inercije sklon stavljati sa strane i ne rješavati.

1. FENOMENOLOŠKI VID AFEKTIVNE ZRELOSTI¹

Pod afektivnošću podrazumijevamo dinamičan kompleks raspoloženja i osjećaja koji su sastavni dio cjelokupnog emotivnog pro-

¹ U radu će se zbog prikladnosti koristiti i drugi nazivi poput: emocionalna zrelost, čuvstvena zrelost i sl.

cesa. Emocije možemo definirati kao kompleksno i organizirano nutarnje stanje u kojem se očituje poticaj na akciju, tjelesna reakcija te kognitivna procjena; raspoloženja pak definiramo kao stabilne fenomene, koji su trajni, općenito manje intenzivni od emocija i koji označavaju čovjeka s afektivnog gledišta.² Stoga ćemo u našem promišljanju o afektivnom sazrijevanju bogoslova imati u vidu da su osjećaji i raspoloženja sastavni dio emotivnog procesa koji čini afektivnu zrelost. Pojam zrelosti također je u sebi vrlo kompleksan i širok, no mi ćemo se zaustaviti na afektivnoj zrelosti³ kao središnjem stupu oko kojeg se razvijaju sve ostale dimenzije zrelosti, budući da ima veliku važnost u edukativnom odnosu između odrasle osobe i osobe u procesu izgradnje.⁴

Već sam govor o nekom segmentu čovjekova postojanja jest misterij, kao i cjelokupnost čovjekova bitka. Stoga se stvarnosti čovjeka ne može približiti preko definicije i apstraktnoga shvaćanja, nego kao tajanstvenoj i neistraženoj zbilji čija se posredovanja ostvaruju na razini prvih životnih, osjetilnih, motoričkih i afektivnih iskustava.⁵ Primjenjujući postignuta istraživanja, Golemann je 1995. otkrio da ljudi ne uspijevaju samo zahvaljujući vlastitoj inteligenciji, nego i zahvaljujući izvrsnim sposobnostima kontrole emocija jer time stvaraju utjecaj na druge, ostvaruju partnerske odnose, orijentiraju se na službu, koriste mogućnosti da steknu i primijene znanje o vlastitim emocijama i emocijama drugih ljudi kako bi riješili određeni problem.

Karakteristike osobe koja živi vlastitu afektivnu zrelost prema Filippiju su sljedeće: tolerancija frustracije, kontrola anksioznosti i nesigurnosti, ponašanje prema iskušenju, prilagođavanje novim situacijama, samokontrola, kontekstualizacija, emocionalna ravno-

---

² Usp. Walter Viscotti, *Affettività*, u: *Dizionario di scienze dell'educazione*, LAS, Roma, 1997., 33-34.

³ O afektivnoj zrelosti svećenika, posvećenih osoba i bogoslova govore različiti autori te navodimo samo neke od njih: M. E. Luparia, *Liberi per amare. Sacerdoti e consacrati nelle sfide del Terzo Millennio*, Lateran University Press, Rim, 2011.; Gian Franco Poli – Giuseppe Crea, *Il tarlo che non consuma. Persone consacrate e fede in tempo di crisi*, Rogate, Rim, 2014.; Zbigniew Formella, *L'educatore maturo nella comunicazione relazionale*, Aracne, Rim, 2009.; Vittorino Andreoli, *Prete. Viaggio tra gli uomini del sacro*, Piemme, Milano, 2009.

⁴ Usp. Z. Formella, *Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima*, u: Josip Bošnjaković (prir.), *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, Diacovensia, Đakovo, 2014., 48.

⁵ Usp. Franco Imoda, *Razvoj čovjeka – Psihologija i misterij*, KS, Zagreb, 2004., 192.

teža, sposobnost primanja te procjena vremena.⁶ Ovome bismo još dodali sposobnost suočavanja s nepredviđenim situacijama i poteškoćama te smisao za humor.⁷

1.1. Ispravno shvaćanje afektivnog sazrijevanja

Put prema zrelosti općenito, a onda i prema afektivnoj, možemo zamisliti kao velik broj usporedno postavljenih pokretnih stepenica, koje se kreću različitim brzinama, zbog čega se u osobi još intenzivnije tijekom adolescencije javljaju različite kombinacije zrelosti. Upravo je adolescencija vrijeme drugog rađanje osobe, i vrijeme u kojem se i prema DSM V očituju ozbiljne psihičke poteškoće, koje imaju svoje posljedice i na afektivni svijet osobe.⁸ Ako uzmemo u obzir promatranje samo triju od tih razina⁹ razvoja (tjelesnu, intelektualnu i društvenu), postaje razvidno da je put zrelosti dinamičan proces koji u svakom času pokazuje neke nove kombinacije.¹⁰ Već ovdje želimo naglasiti da je afektivna zrelost proces koji traje i koji se ne završava jednim završnim činom, nego se neprestano širi, oplemenjuje, raste. Afektivna je zrelost, uz već navedeno, također i sposobnost oblikovanja ličnosti, stavova i ponašanja koja uključuje prihvaćanje odgovornosti, donošenje odluka, vještinu integracije u skupine, razvijanje zdravoga odnosa i poboljšanje svijesti o vlastitoj vrijednosti, što se svakako svakodnevno očituje u životu jednog bogoslova.¹¹ Milivojević¹² će emocije promatrati kao rezultat prilagodbe, adaptacije pojedinca na okruženje u kojem se nalazi. Jedan bogoslov prolazi kroz bitnu fazu adaptacije po dolasku u bogosloviju budući da mijenja sredinu stanovanja i okruženje studiranja. U većini kultura afektivna zrelost označava prikladnu razinu izražavanja emocija i odsutnost ekstremnih emotivnih reakcija. Ovdje zapravo govorimo o emotivnoj stabilnosti, "oznaci za dosljedno, konzisten-

⁶ Luigi S. Filippi, *Maturità umana e celibato. Problemi di psicologia dinamica e clinica*, La scuola, Brescia, 1973.

⁷ Usp. Z. Formella, *Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima*, 54.

⁸ Usp. Američka psihijatrijska udruga, *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne bolesti*, Slap, Jasterbarsko, 2014., 647.

⁹ Ostale su razine zrelosti: socijalna, moralna, građanska, duhovna, osobna, politička, i druge.

¹⁰ Usp. Miroslav Kutanjac (ur.), *Od puberteta do zrelosti*, Mladost, Zagreb, 1986., 47.

¹¹ Usp. Vinita K. Sinha, A Study of Emotional Maturity and Adjustment of College Student, *Indian Journal of Applied Research*, 3 (2014) 4, 594.

¹² Usp. Zoran Milivojević, *Emocije*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2010.

tno čuvstveno reagiranje u skladu s okolnostima koje su čuvstva izazvala, ili situacijom u kojoj se pojedinac nalazi".¹³

Većina bogoslova započinje formaciju u svojim tinejdžerskim godinama, kada je njihov emocionalni psiho-seksualni razvoj u punom jeku ostvarivanja. Razumijevanje vlastitoga jastva-sebstva,¹⁴ izražavanje emocija, seksualnosti, prihvaćanja poziva na posvećeno beženstvo,¹⁵ koji u sebi uključuje i moguće nesavršenosti, rast u istinskoj i odgovornoj ljubavi i složenosti koja je uključena u zreo i nježan odnos s oba spola jest važan segment formacijskog procesa. Rast u afektivnoj, emocionalnoj i psiho-seksualnoj zrelosti je postupan proces kojemu je potrebno vremena i koji uključuje tijelo, um i duh. Stoga je potrebno promatrati i pažljivo njegovati socijalnu, kognitivnu, bihevioralnu i afektivnu dimenziju. O integraciji osjećaja, misli i fantazija učimo iz vlastitog iskustva bliskih odnosa, ali i iz knjiga i iskustava ljudi s kojima se susrećemo. Ipak, svaki od navedenih načina učenja ima svoje prednosti i nedostatke. U svjetlu rečenoga valja istaknuti da bogoslovi trebaju smjernice za zdravu komunikaciju i prikladnost bliskih odnosa.¹⁶

1.2. Afektivno sazrijevanje u kontekstu pripreme za svećenički život

Bez obzira o kojoj službi ili djelatnosti govorimo, od čovjeka se očekuje zrelost u općenitom smislu riječi, a naznačili smo da je afektivna zrelost stup cjelokupne zrelosti. Budući da je ona relativna za svakog pojedinca, iako postoje i određeni opći parametri afektivne zrelosti, ne možemo govoriti o životnoj dobi kada se ona postiže. Jedan od glavnih razloga za to jest činjenica da se radi o naučenoj vještini koja nužno implicira životno iskustvo. Uzmemo li u obzir činjenicu da svećenička formacija traje šest godina, te da obuhvaća kompleksna područja intelektualne, duhovne, pastoralne i ljudske dimenzije, može nam se činiti neopravdanim dovoditi u pitanje afektivnu zrelost bogoslova i svećenika. S druge strane, psihološke tvrdnje će reći da u razdoblju adolescencije ne prevladava neproporcionalan razvoj između biološkoga i psihološko-afektivnog područ-

---

¹³ Boris Petz, *Psihologijski rječnik*, Prosvjeta, Zagreb, 1992., 62, čuvstvena zrelost i stabilnost.

¹⁴ Heinz Kohut, *Analiza sebstva*, Naprijed, Zagreb, 1990.

¹⁵ Salvatore Cipressa (ur.), *Celibato e sacerdozio*, Città Nuova, Roma, 2008.

¹⁶ Usp. Jose Parappully - Jose Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, Salesian Psychological Association, Assam, 2012., 78-79.

ja.¹⁷ Isto tako i započeti procesi tijekom adolescencije ne završavaju svi u tom razdoblju, nego se nastavljaju i u daljnjim razdobljima života jedne osobe.¹⁸

Istraživanje Baara i Terruwea (1971.) provedeno na području SAD-a ustvrdilo je da je 60-70 % tamošnjih svećenika afektivno nezrelo.¹⁹ Bez obzira na relativnu zastarjelost istraživanja, njegovi rezultati, a ponekad i negativno iskustvo susreta sa svećenikom, jasno ukazuju na ozbiljnost problema. Prema drugom, recentnijem istraživanju, u razdoblju od 1998. do 2005. broj svećenika u jednoj biskupiji SAD-a koji su spremni za službu opao je za gotovo 40 %, što predstavlja alarm i za područje afektivne zrelosti jer postoji opasnost da će budući planovi zanemariti karizmu, imajući na umu samo popunjavanje praznih mjesta.²⁰ "Zapravo, postoji mnogo ljudi koji 'izgledaju odraslima' kao racionalna bića po suvremenim standardima, no emocionalno se ponašaju kao djeca."²¹ Krizi afektivne zrelosti bogoslova, posvećenih osoba i svećenika doprinosi i kriza identiteta muškarca u zapadnoj kulturi.²²

Polazeći od stava da je afektivna zrelost nužan preduvjet za uspostavljanje plodnih međuljudskih odnosa, dolazimo do zaključka da je svaki pojedinac pozvan izgrađivati upravo taj element dimenzije vlastite ličnosti. Dodamo li tome i teološku postavku prema kojoj *milost pretpostavlja narav*,²³ postaje jasno da afektivna zrelost za svećenika predstavlja još veći imperativ, jer je on posrednik odnosa između Boga i ljudi. "Konačno, afektivnost je mjesto očitovanja nemira ljudskoga srca koje je razapeto između iluzornoga mira koji mu nudi ovozemaljski užitak i mira koji mu nudi prava sreća koju, međutim, još ne posjeduje."²⁴ Svećenik je pozvan suobličavati se Kri-

¹⁷ Franz Alexander, *Emotional maturity*, HOGG., New York, 1967., 2.

¹⁸ Lorenzo Ferraroli, *Adolescenti. Trasgressivi forse, cattivi no*, San Paolo, Milano, 2012., 33-34.

¹⁹ Usp. Mihály Szentmártoni, Afektivna zrelost, *Obnovljeni život* 32 (1977) 5, 419.

²⁰ Usp. Stephen J. Rosetti, *The Joy of Priesthood*, Ave Maria Press, Indiana, 2004., 135.

²¹ Sunil Kumar, Emotional Maturity of Adolescent Students in Relation to Their Family Relationship, *International Research Journal of Social Sciences* 6-8 (2014) 3, 6.

²² Patrick M. Arnold, *Männliche Spiritualität*, Kösel Verlag, München, 1994.; Bjørn T. Leimbach, *Männlichkeit leben. Die Stärkung des Maskulinen*, Ellert& Richter Verlag, Hamburg, 2011.

²³ Snaga svetoga reda ne može od svećenika učiniti istinskoga Božjeg nasljedovatelja i službenika ako nema dimenziju ljudskosti, kao temelj koji predaje Bogu da od njega napravi svjedoka koji će biti *sol zemlje i svjetlo svijeta*.

²⁴ Mijo Nikić, *Očima psihologa teologa*, ZBJL, Zagreb, 2011., 198.

stu u svemu (pa tako i u dimenziji njegove ljudske naravi) kako bi u njemu vjernici prepoznavali Isusa Krista i ostali pritjelovljeni Njemu - Svećeniku, Proroku i Kralju (usp. KKC 1241). Iz toga proizlazi uzvišenost i odgovornost svećeničke službe, ali i poziv na izgradnju.

2. POKAZATELJI AFEKTIVNE ZRELOSTI

Ukoliko želimo kompleksnu stvarnost afektivne nezrelosti staviti u okvire definicije, ona bi glasila ovako: "Čuvstvena nezrelost očituje se u nekontroliranim emocionalnim reakcijama te čuvstvenom reagiranju koje ne odgovara dobi u kojoj se pojedinac nalazi."²⁵ Iz navedenoga razvidno proizlazi da govor o afektivnoj nezrelosti nužno implicira emocionalnu nestabilnost koja se očituje u izražavanju neprikladnih i nepredvidivih emocija i raspoloženja, koja po svom intenzitetu ili trajanju ne odgovaraju okolnostima koje su ih izazvale.

Mnogi i prođu kroz formaciju s lakoćom i uspjehom, a onda ih kasnije emocionalne turbulencije stave pred nove izazove. Zrelost jest trajni uspon, koji dakako u sebi uključuje i užitak širenja horizonata koji se pruža nakon dugotrajnog i strpljivog uspona.

Postoji niz problema zbog kojih bi svećenici trebali potražiti pomoć: zlouporaba alkohola ili konzumiranje droge, depresija, različiti neprihvatljivi oblici iskazivanja seksualnosti, nepravilno upravljanje novcem, nekoliko vrsta poremećaja ličnosti uključujući narcizam²⁶ i navezane osobe, stalna potraga za odobravanjem i pohvalom, pomanjkanje kontrole, pretjerana briga i strah,²⁷ ovisnost o majci,²⁸ izolacija od društvenog života.²⁹ Zdrav emocionalan život preduvjet je za religiozan život, a pogotovo svećeništvo. Nije rijetko među svećenicima vidjeti sljedeće simptome emocionalnog poremećaja: visoka razina anksioznosti, strah, krivnja, različite fobije, depresija i snuždenost kao i različite ovisnosti i opsesija, krađa, laganje, varanje, izoliranost. Unatoč višegodišnjoj formaciji bogoslova,

---

²⁵ B. Petz, *Psihologijski rječnik*, 62., *čuvstvena nezrelost*.

²⁶ S obzirom na današnje društvo, na poseban način nam se čini problematičim upravo ovaj poremećaj, koji ne označava nužno poremećaj ličnosti, ali otežava uravnotežen kontakt sa sobom ili s drugima ukoliko osoba ima poteškoća s narcisoidnim crtama ličnosti. Vidi npr.: Reinhard Haller, *Die Narzismusfalle*, Ecowin, Salzburg, 2013.; Majorie J. Cooper - Chris Pullig - Charles Dickens, Effects of Narcissism and Integrative Model of Gratitude and Psychical Health, *Journal of Psychology & Theology* 44 (2016) 1, 42-54.

²⁷ Usp. Z. Formella, Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima, 55.

²⁸ Usp. Massimo Recalcati, *Le mani della madre. Desiderio, fantasma ed eredità del materno*, Feltrinelli, Milano, 2015., 98.

²⁹ Usp. Stephen J. Rosetti, *The Joy of Priehood*, 174.

oni jednostavno ostaju prisutni i dalje. Svaki čovjek, pa tako i bogoslov sa sobom nosi i genetsku baštinu svojih roditelja. Jezgroviti konflikti iz prošlosti utječu na čovjekovo ponašanje, no ne možemo reći da ga ropski determiniraju.³⁰ Sjećanje pri kojem se ugone i neugode oživljuju prilikom nove situacije nazivamo afektivnom memorijom.

2.1. Samosažaljenje i nesigurnost

Neki će psiholozi reći da upravo ovo čuvstvo predstavlja izvorište niza poteškoća u postizanju integriteta osobe, prikladne razine samopoštovanja i samopouzdanja. Žalost i tuga vrlo lako mogu prijeći u samosažaljenje.³¹ Poteškoća je samosažaljenja što osoba teško napušta samu sebe i samosažno bavljenje sobom, nasuprot samoosjećajnom koje nas otvara drugima. Ona je zaokupljena vlastitim svijetom i upravo zbog zaokupljenosti izlazak prema drugima postaje mučan. Samosažaljenje je izvjesnije ukoliko je osoba patila od tjelesne bolesti ili ima nedostatak takvog tipa. Teška, pak, bolest utječe na cjelovitost osobe, što se na afektivnom području može manifestirati kao povratak u prethodnu etapu razvoja, odnosno osoba regredira.³² Tako, ako je pojedinac u djetinjstvu ostao bez roditelja i često slušao kako ga ljudi žale zbog nedostatka roditelja, velika je vjerojatnost da će postati osjetljiv u kasnijoj fazi na sugestije ispravka, od strane bližnjih ili autoriteta, što dovodi do samosažaljenja. Bez nadvladavanja takvog stanja osoba neće biti u mogućnosti napraviti korak naprijed u afektivnoj zrelosti.

Uz samosažaljenje postoje i drugi simptomi neriješene žalosti i tuge: mišljenje da je život promašaj, osjećaj nemogućnosti postignuća bilo kojeg cilja, osjećaj usamljenosti, osjećaj nevoljenosti, nesamostalnost, anksioznost od budućnosti, tuga zbog neostvarenih prilika, žalovanje zbog učinjenih pogrešaka i sl. Jedno istraživanje pokazuje da jedna trećina svećeničkih i redovničkih kandidata pate od potiskivanja žalosti, što se manifestira putem navedenih simptoma.³³ Od iznimne je važnosti da tijekom razdoblja formacije bogoslovi otkriju izvore žalosti i tuge i da se suočavaju s njima kako bi bili manje opterećeni i živjeli radosniji život. Samim otkrivanjem uzroka

³⁰ Usp. M. Szentmártoni, *Afektivna zrelost*, 421.

³¹ Kaitlyn E. Brodar - Laura B. Crosskey - Robert J. Thompson, The Relationship of Self-Compassion with Perfectionistic Self-Presentation, Perceived Forgiveness, and Perceived Social Support in an Undergraduate Christian Community, *Journal of Psychology & Theology* 43 (2015) 4, 231-242.

³² Usp. M. Kutanjac, *Od puberteta do zrelosti*, 52.

³³ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 61.

događa se i proces sazrijevanja, budući da se osoba suočava s izvorom poteškoća, a time ujedno i hvata u koštac s time, te ne bježi u bespomoćnost samosažaljenja.

Ukoliko samosažaljenje postaje učestalim, opada razina samopoštovanja, a to se onda odražava i na nesigurnost. Nesigurnost je način da se izbjegne rizik pogreške i teret odgovornosti. Albert Einstein je rekao: "Čovjek koji nije pogriješio, nikada nije pokušao načiniti nešto novo."³⁴ Veliki ljudi i velike ličnosti čine pogreške i dopuštaju ih, upravo kao i mali ljudi, ali veliki priznaju i prepoznaju i vlastite pogreške. Mali je čovjek onaj koji se zbog niske razine samopoštovanja i samopouzdanja boji dopustiti da ima krivo. Strah od pogreške predstavlja potencijalnu opasnost da se iz iluzije o vlastitoj savršenosti - onoga što želim biti, prijeđe u realnost onoga što uistinu jesam - čovjek koji se izgrađuje usmjerenošću prema idealu.³⁵ Pokušaj postupnog oslobađanja od samosažaljenja uklanja tragove žalosti i tuge, koji mogu predstavljati prepreku u uspostavljanju međuljudskih odnosa. Samosažaljenje pasivizira čovjeka i usmjerava ga na samoga sebe te time ujedno uskraćuje mogućnost plodnog odnosa s drugima.³⁶ Izdići se iznad samog sebe, biva lakše kada osoba razvija sposobnost samonadilaženja.³⁷

2.2. Ljuttja

Ljuttja pripada najsnažnijoj skupini emocija, ako promotrimo njezin utjecaj na socijalne odnose i osobno proživljavanje, te uz radost, tugu i strah spada među primarne emocije. Iako smo se mnogo puta uvjerali u destruktivnu snagu ljuttje, ona ima i pozitivan utjecaj na samoobranu kao i na regulaciju ponašanja u društvu. Uz to, potiče na pozitivne promjene, upoznaje nas s našim granicama i pomaže u borbi protiv nepravde. Očituje se u bolnim situacijama ili u impulsima žudnje za osvetom koja je rezultat mišljenja da smo omalovaženi. Ljuttja često potiče i sam izvor ljuttje na promjenu, to jest kada se na nekoga ljuttimo, tada je to znak i toj osobi da je i ona pozvana učiniti neki korak u ponovnom uspostavljanju ravnoteže.³⁸ Ljuttja se vrlo često pojavljuje nakon gubitka, i obično

---

³⁴ <http://izrekeiposlovice.com/2011/02/albert-einstein/> (preuzeto 04. 05. 2015., 14: 15).

³⁵ Usp. Ivan Golub, *Najprije čovjek*, KS, Zagreb, 2004., 41-42.

³⁶ Kaitlyn E. Brodar - Laura B. Crosskey - Robert J. Thompson, *The Relationship of Self-Compassion*, 231-242.

³⁷ Viktor Frankl, *Liječnik i duša*, KS, Zagreb, 1990.

³⁸ Z. Milivojević, *Emocije. Psihoterapija i razumijevanje emocija*.

je vrlo jaka neposredno nakon njega. Početno razdoblje života u sjeništu može u bogoslovu pobuditi osjećaj ljutnje, jer primjećuje i osjeća da su odnosi prema ranije stečenom krugu prijatelja oslabili ili iščeznuli, da nema više obiteljskog oblika suživota gdje članovi iz ljubavi prihvaćaju krive korake, uvrede ili pogreške jedni drugih. Nerijetko se ta ljutnja projicira na subraću i poglavare, a ako izostane element razumijevanja, ljubavi i pokazane brige, to se snažno čuvstvo projicira na Boga kojemu se obraćamo pitanjem: Bože, zašto to dopuštaš?

Prema Rulli psihologija poznaje dva tipa ljutnje: konstruktivnu ljutnju, koja sprječava povrede samih sebe i vlastitih osjećaja te donošenje nepromišljenih odluka, te destruktivnu ljutnju, koja može dovesti do ozbiljnih problema s okolinom i samim sobom.³⁹ Kulturalno uvjetovanje većinom ljutnju muškaraca u njezinom eksplicitnom vidu smatra normalnom, što se nipošto ne može reći za žene. Istraživanja su pokazala da je najbolji lijek za ljutnju rad koji smanjuje intenzitet tog čuvstva usmjerenjem koncentracije na drugu stvarnost.

Simptomi učestalog pojavljivanja ljutnje mogu biti: uznemirenost misli, nemogućnosti koncentracije i slušanja, zabrinjavajuće misli, previše tenzija, osjetljivost, lagan ulazak u sukob, glavobolja i suicidalne misli.⁴⁰

Naučiti prepoznavati i ispravno izražavati ljutnju od esencijalne je važnosti za afektivnu zrelost. Kao što je nezrelo izražavati čuvstvo ljutnje na neprimjeren način, zrelost ne čini ni potiskivanje ljutnje. To ne znači da će osoba ponekad biti pozvana i tolerirati određeno vrijeme osjećaj ljutnje.⁴¹ Osobe sklone stavljanju ljutnje "pod tepih" čine tako jer se boje vlastite reakcije i osude okoline, odnosno što će biti ako to učine. Velika je zadaća stavljena pred odgajatelje kada govorimo o ljutnji. Potrebno je da ne promatraju svaki izraz ljutnje kao problematičnost osobe, nego da uzimaju u obzir stanje osobe, situaciju, ovisnost empatije itd.⁴² K tome valja dodati da bogoslovi koji izražavaju više ljutnje uglavnom imaju višak energije, koju treba znati usmjeriti na plodno služenje.

Zapriječeno afektivno sazrijevanje kod bogoslova može utjecati na prilagođenost i funkcioniranje u zajednici, dezorganizaciju u strukturi čovjekova sebstva, nemogućnost razlikovanja sebe

³⁹ Usp. Luigi M. Rulla, *Antropologija kršćanskog poziva*, KS, Zagreb, 2001.

⁴⁰ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 62-63.

⁴¹ Z. Formella, *Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima*, 53.

⁴² Usp. Isto.

od izvanjskih predmeta, nepostojanje integriranosti i stabilnosti u ponašanju i izražavanju emocija i stavova. Popratne pojave su ljutnja, nesposobnost kontroliranja vlastitih nagona, nesposobnost toleriranja frustracija i kanaliziranja vlastitih energija prema društveno-korisnim ciljevima,⁴³ ali i anksioznost povezana s tjeskobom.

2.3. Anksioznost

Anksioznost je emocija slična strahu, ali se odnosi na čuvstvo koje karakterizira nesigurnost. To je stanje uznemirenosti i uzbuđenja koje uzrokuje nesigurnost. "Anksiozni poremećaji uključuju poremećaje kojima su zajedničke karakteristike pretjerani strah, tjeskoba i uz njih vezani poremećaji ponašanja. Strah je emocionalni odgovor na stvarnu ili percipiranu predstojeću opasnost, dok je anksioznost anticipacija buduće opasnosti. Očito je da se ova dva stanja preklapaju, ali se i razlikuju. Strah je češće povezan s izrazitom autonomnom podraženošću, neophodnom za borbu ili bijeg, mislima o neposrednoj opasnosti i mogućnostima bijega, a anksioznost je češće povezana s mišićnom napetošću i spremnošću u pripremi za buduću opasnost te opreznim ili izbjegavajućim ponašanjem."⁴⁴ Anksioznost se može odijeliti od straha po tome što je objekt straha realan, a u anksioznosti je on nejasan i nedefiniran. Mnogi se bogoslovi suočavaju i žive s tim čuvstvom. Prema istraživanju (Varkey) dvije trećine su pozitivno odgovorili da se boje da će se razboljeti, umrijeti, doživjeti kobnu prometnu nesreću ili su osjetili ubrzano kucanje srca zbog neuobičajenog straha. Takav je strah povezan s mišljenjem da se osoba neće moći brinuti o sebi. 50 % ispitanika je imalo fobije povezane s mrtvim tijelima, demonima...⁴⁵ Na ispitanicima je dokazano kako bogoslovi koji su osjećali očinsku sigurnost i brigu u fazi djetinjstva pokazuju znatno manju razinu anksioznosti za razliku od onih čiji su očevi često bili odsutni, a kada su prisutni, pokazivali su neodgovornost, ovisnost o alkoholu i nasilje.⁴⁶

Jedna od glavnih manifestacija anksioznog straha jest osamljenost, koja može biti društvena i emocionalna. I dok se društvena

---

⁴³ Usp. L. M. Rulla, *Antropologija kršćanskog poziva*, 282.

⁴⁴ Američka psihijatrijska udruga, *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne bolesti*, Peto izdanje, 1898.

⁴⁵ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 65.

⁴⁶ O važnosti očinske figure u odrastanju jednog mladića pišu različiti autori, kao što je Richard Rohr, *Vom wilden zum weisen Mann*, Claudius, München, 2014.; Massimo Recalcati, *Cosa resta del padre*, Raffaello Cortina, Milano, 2012.; Claudio Risé, *Il maschio selvatico*, San Paolo, Milano, 2015., itd.

dade nadvladati socijalnom podrškom (subraće, obitelji i sl.) koja je u sjemeništu naglašenija nego u samačkom načinu života svećenika, emocionalna osamljenost je puno ozbiljnija stvarnost, na koju mora utjecati sam pojedinac.⁴⁷ Ako u takvim situacijama svećenik ne uspije integrirati izazov i razriješiti ga samostalno, izvjesno je da će potražiti utočište u drugoj osobi, želeći se bolje osjećati i osloboditi se čuvstvene napetosti.

2.4. Krivnja i sram

Ove dvije emocije međusobno su isprepletene i često se javljaju zajedno, a imaju velik utjecaj na ljudsku dušu. Fenomenološki gledano, krivnja uključuje kritiku za naše misli, osjećaje i djelovanja. Pojavljuje se kada učinimo nešto moralno neprihvatljivo – kada kršimo moralni imperativ. Sram, s druge strane, proizlazi iz našega ega (identiteta), iz toga kako se osjećamo u sebi, iz nerazmjera onoga što jesmo ili bismo željeli biti. Krivnja je osobito naglašena u zatvorenim i strogim kulturama zbog vrlo oštih moralnih i religioznih principa. Prema Blumu (2008.) sram doživljavamo kao emociju koju konstituiraju velika bol, nelagoda, loše duševno stanje, osjećaj neprikladnosti i bezvrijednosti. Sramom želimo izbjeći duži tijek takvoga stanja u kojima je čovjek pritisnut boli.⁴⁸ Sram je također izričaj neposrednog i nesvjesnog pokušaja osobe da se izmakne vlastitom pogledu ili pogledu drugih za one vlastite karakteristike koje su joj skrivene ili kojih se boji, a koje smatra nedostojnima ili opasnima.⁴⁹

Ove su emocije posebno naglašene u sredinama gdje mnogo ljudi živi zajedno. U sjemeništu primjerice često se javljaju situacije osjećaja srama uhvaćenosti u prijestupu od strane poglavara, krivnja i sram zbog nanošenja nepravde ili uvrede nedužnome, krivnja zbog neprihvaćenosti u zajednici, sram zbog nedovoljne razine elokventnosti ili nedostatka vještine i spretnosti, itd. Osjećaj krivnje i srama kao posljedicu unutarnjeg kompleksa valja posebno promatrati na području seksualnosti. Osobe koje su ranije bile žrtve seksualnog zlostavljanja, ili nezreli, ne-informirani, samostalno eksperimentirali sa spolnošću, osjećaju veću krivnju prilikom spontanijih požudnih misli, maštanja ili spolnog čina. Emocionalno nasilje

⁴⁷ Usp. Lidija Arambašić, *Gubitak, tugovanje, podrška*, Slap, Jastrebarsko, 2008., 85.

⁴⁸ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 66-67.

⁴⁹ Rosi Capitanio, *La vergogna*, *Tredimensioni* 10 (2013) 1, 25.

također može vodi prema krivnji i sramu. Biti nepravedno kažnjen, osuđen, često uspoređivan s drugima intenzivira navedena čuvstva.

Neizgrađenost u naravnim vrijednostima suprotna je teocentričnom samonadilaženju i apostolskoj uspješnosti, jer milost pretpostavlja narav. Budući da sjemenišni odgoj zahtijeva određenu razinu afektivne zrelosti usmjerenu na odgoj u duhovnom životu samonadilaženja i rasta, na svakome je pojedincu da se vlastitim nastojanjima, uz pomoć drugih kompetentnih osoba, vježba u emocionalno-naravnoj dimenziji zrelosti.⁵⁰ To znači učiti voljeti i cijiniti sebe, ali i doživjeti se kao voljen i cijenjen; prepoznavati se kao jedinstvena osoba; prepoznavati vlastite snage i slabosti; izražavati svoje emocije makar one bile i bolne; biti kadar samostalno donositi odluke; govoriti o sebi pohvalno; činiti svoje vlastite izbore i preuzimati posljedice za njih; uzeti sebi pravo reći *ne* kad mislimo *ne*, da bi *da* bilo istinsko *da*; ne dati se prekinuti i očitovati se bez agresivnosti te suočavati se s negativnim i ranjavajućim kritikama čuvajući vlastiti duševni mir.⁵¹

3. POZITIVNI VIDOVI AFEKTIVNE ZRELOSTI

3.1. Upoznavanje pozitivnog vida afektivne zrelosti u svrhu njezina postizanja

Većina ljudi prolazi i proživljava situacije u kojima još uvijek može rasti, kao što su: ljutnja, pomanjkanje strahopoštovanja, nijekanje autoriteta, ljubomora, samovolja, osjetljivost, egocentričnost, kukavičluk, potreba za isticanjem – častoljublje, brbljavost, gramzljivost, prezanje od *križa*, pretjerana sklonost kritici – duh osude, nepovjerenje, zavist, buntovni duh, poruga, svadljivost, opsesivna zabrinutost, nemilosrdnost, nezahvalnost, nestrpljivost, malodušnost, ogorčenost, nepouzdanost, klevetanje, potiskivanje emocija, rastresenost.⁵²

Teško je objasniti sve te elemente ljudske nesavršenosti koje su u većoj ili manjoj mjeri povezani s fenomenom afektivne zrelosti. Još ih je teže objasniti ako su nam poznati, odnosno ukoliko se sami s njima suočavamo. Čini se potrebnijim naglasiti pozitivan vid usmjerenja prema afektivnoj zrelosti koja sa sobom nosi brojne blagodati.

Promatrajući sastavnice čovjekove zrelosti (fizička, kognitivna, afektivna, moralna, emocionalna, seksualna, međuljudska i druš-

---

⁵⁰ Usp. L. M. Rulla, *Antropologija kršćanskog poziva*, 282.

⁵¹ Usp. Christiane Larabi, *Pomozite svomemu adolescentu da stekne samopouzdanje*, *Oko tri ujutro*, Zagreb, 2012., 68-78.

⁵² Usp. Maria Basilea Schlink, *Tako se postaje drukčijim*, UPT, Đakovo, 2005., 5-6.

tvena, vjerska i duhovna, politička i kulturalna), postaje jasno da zrelost čovjeka nije jednostavno definirati. Svaka od ovih dimenzija, pa tako i afektivna, ima svoj ritam koji je opet nemoguće promatrati onkraj ostalih.⁵³ "Čuvstvena je zrelost oznaka za tipičan način čuvstvenog reagiranja koje se u danj društvenoj sredini smatra prikladnim za odraslu osobu. U većini kultura čuvstvena zrelost označava kontroliranu ekspresiju čuvstava i odsustvo ekstremnih čuvstvenih reakcija."⁵⁴ Drugim riječima, govorimo o afektivnoj stabilnosti kao oznaci za dosljedno, konzistentno čuvstveno reagiranje, u skladu s okolnostima koje su čuvstva izazvala, ili situacijom u kojoj se pojedinac nalazi. Govoreći o antropologiji kršćanskog poziva, možemo reći da "idealno ja" ima mogućnost teocentričnog samonadilaženja, pri čemu sloboda čovjeka nije savršena.⁵⁵ Upravo navedeno potiče razvijanje svijesti o odgovornosti, dobrovoljno prijanjanje uz vrijednosti i njihovo pounutrašnjenje.

Afektivno zrela osoba ne boji se svojih raspoloženja i emocija, nego ih u sebi registrira i izražava na primjeren način, ne dajući da ju iste zarobe; hrabro se suočava s problemima i nastoji ih što prije riješiti; ima ravnotežu između hladnoće glave i topline srca; ponaša se tako da razumom traži istinu, a svojim je srcem živi;⁵⁶ ima prošireni smisao svog "ja"; bit će sposobna ući u odnos s drugima na intiman i ne-intiman način.⁵⁷

"Manjak afektivne zrelosti je problem čitava čovjeka, čitave osobe, pa će se stoga vjerojatno pokazati na svim domenama njegova života. Međutim, čini se da ima nekih osnovnih ljudskih odnosa gdje se ta nezrelost više pokazuje."⁵⁸ Valja stoga pokušati analizirati odnos prema sebi jednakima, prema suprotnom spolu i autoritetu.

3.2. Odnos prema sebi jednakima

Svako ljudsko biće može postati istinski ljudsko jedino preko susreta s drugim, jer se tako misterij osobe podvostručuje.⁵⁹ Zada-

⁵³ Hans Zollner, Teškoće i devijacije na afektivno seksualnom području posvećenih osoba, u: Josip Bošnjaković (prir.), *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, 175.

⁵⁴ B. Petz, *Psihologijski rječnik*, 62., Čuvstvena zrelost.

⁵⁵ Usp. L. M. Rulla, *Antropologija kršćanskog poziva*, 278.

⁵⁶ Usp. M. Nikić, *Očima psihologa teologa*, 199-200.

⁵⁷ Z. Formella, *Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima*, 49.

⁵⁸ M. Szentmártoni, *Afektivna zrelost*, 421.

⁵⁹ Martin Buber, *Ich und Du*, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloch, 1997.

tak samoostvarenja neodvojivo je zadatak i *individuacije i relacije*.⁶⁰ Shodno tome, osoba je afektivno zrela ako posjeduje određeni stupanj sposobnosti da odgovori situacijama, kontrolira vlastite emocije, ima stabilna raspoloženja i da se ponaša zrelo u odnosima prema drugima, postajući tako sudionik njihova života.⁶¹ Znak afektivne zrelosti jest također i izdiferenciran vlastiti identitet koji osobi omogućuje plodnu, empatijsku komunikaciju s drugima, gdje ne dolazi do difuzije uloga, identiteta. Najteži je izravni problem što bi se bogoslovi trebali vježbati u baratanju "svijetom". Tijekom odrastanja bogoslovi mogu pokazivati u nastupu nespretnost i zbunjenost te se tako u njima bude osjećaji manje vrijednosti. Ti se osjećaji često na krivi način mogu kompenzirati arogantnošću, omalovažavanjem tuđih problema.⁶² Narcizam i objektivne prepreke, na koje osoba ne može utjecati (fizički nedostaci i sl.), ukoliko su povezani s emocionalnom tankoćutnošću, mogu bitno umanjiti ili čak onemogućiti sposobnost posvećene osobe za uspostavljanje zdravog odnosa bliskosti i ljubavi prema povjerenim mu ljudima.⁶³

Koristeći se filozofskim načelom *Nemo dat quod non habet*,⁶⁴ postaje jasno da ljubiti može samo onaj tko je iskusio ljubav. Stoga, ukoliko je djetinjstvo pojedinca *obasjala jedna snažna zraka ljubavi*,⁶⁵ njegov će pokušaj ostvarenja tog odnosa biti obilježen osjetljivošću, blagošću bez samodopadnosti i stava umišljenosti da ga vole i da mu se dive svi koji ga poznaju. Tako bogoslov nastojeći prepoznavati Krista u sugovorniku pobuđuje osjećaj voljenosti.

Svakodnevan život već od malih nogu pred čovjeka stavlja izazove uspoređivanja i nadmetanja kao naravnog fenomena. Već osnovnoškolsko obrazovanje donosi specifične kriterije procjenjivanja

---

⁶⁰ Usp. F. Imoda, *Razvoj čovjeka - Psihologija i misterij*, 214. Na poseban način o separaciji i individuaciji, kao pretpostavci odnosa, govorila je Margaret Mahler. Vidi npr. Adriana Lis - Silvio Stella - Giulio Cesare Zavattini, *Manuale di psicologia dinamica*, Il Mulino, Bologna, 140-151.

⁶¹ Usp. V. K. Sinha, *A Study of Emotional Maturity and Adjustment od College Student*, 594.

⁶² Usp. Vjekoslav Bajsić, *Na rubovima Crkve i civilizacije*, KS, Zagreb, 1972., 227.

⁶³ Usp. Ignace Lepp, *Psihoanaliza ljubavi*, KS, Zagreb, 1986., 130- 134.

⁶⁴ Latinska sintagma i filozofsko načelo čije je značenje: *Ne može dati onaj koji nema*.

⁶⁵ Ovdje napose smatramo bitnim privrženost koju osoba razvija u prvim godinama života u odnosu s bitnim osobama. Vidi npr. Jeremy Holmes, *La teoria dell'attaccamento, John Bobbly e la sua scuola*, Raffaello Cortina Editore, Milano, 1994.; Gian Franco Poli - Giuseppe Crea, *Il tarlo che non consuma. Persone consacrate e fede in tempo di crisi*, 151-155.

osobe: uspješnost u školi, sportu, humorističnost i buntovnost⁶⁶. Ako osoba ne zadovoljava te kriterije, društvo je stavlja po strani, pa se osjeća potlačeno. Tako se postupno može oblikovati osjećaj manje vrijednosti koji se preslikava na sljedeće faze života. I ovdje smo svjesni koliko prve razvojne faze čovjeka utječu na daljnji tijek razvoja čovjeka. Ako bogoslov ne odgovara izvanjskim parametrima izgradnje postavljenima izvana, postoji mogućnost da će zanemariti svoje kvalitete i potencijale. Samim time, više će promatrati i diviti se izvanjskim kvalitetama svojih kolega, smatrajući se manje vrijednim.

Samopoštovanje, svijest o vlastitoj jedincatosti i ljubav prema drugome čine da osoba nema straha od prisne komunikacije s drugima, jer se ne boji da će pod utjecajem sugovornika izgubiti vlastitu osobnost, te tako postati samo sjena nekog drugog. Samom činjenicom što je izbjegnuto strah, a izostao osjećaja krhkosti, jača sposobnost za ljubav.

Težnja svakoga čovjeka kada dolazi u novu sredinu, osobito u onu s većim brojem ljudi kao što je sjemenište, jest uklopiti se⁶⁷ jer "kad nema osobe kojoj nešto značiš, onda ne značiš ništa ni samome sebi".⁶⁸ Pojedinaac postaje uklopljen kada okolina u koju dolazi uvidi da posjeduje kvalitete i interese po kojima je njima sličan. Stoga je za sjemenišnu zajednicu vrlo bitno da se novopristigli bogoslov osjeća prihvaćenim. Prihvaćanje nije uvijek nesvjestan proces, nego je u takav proces potrebno ulagati osobnu i društvenu svijest već postojećih bogoslova. Da bi se izbjegao osjećaj manje vrijednosti, potrebno je prosuđivati sebe po vlastitoj *normi* ili vrijednosti,⁶⁹ a ne po *normi* nekog drugog pojedinca. Na taj je način moguće izbjeći osjećaj bijede i drugorazrednosti, te početi voljeti sebe, jer tako postajemo sposobni voljeti druge.⁷⁰ Ta je svijest već siguran putokaz prema afektivnom sazrijevanju, napose kada osoba ima povjerenja u druge i kada se u tom povjerenju povjerava drugima.⁷¹ Ona čini da bogoslov vidi sebe kao potrebnog, prihvaćenog, sposobnog pojedinca, koji u visokom stupnju prihvaća sebe onakvim kakav jest, osjećajući da su jedno s drugima.

⁶⁶ Ups. Comitato per il progetto culturale della Conferenza Episcopale Italiana (prir.), *La sfida educativa*, Laterza, Rim-Bari, 2009., 49-71.

⁶⁷ G. F. Poli – G. Crea, *Il tarlo che non consuma*, 149-189.

⁶⁸ M. Kutanjac, *Od puberteta do zrelosti*, 53.

⁶⁹ Gledajući iz perspektive teološke antropologije, a onda i kršćanske vjere, svaki je čovjek neponovljiva slika Božja – odraz Njegove ljubavi i spasiteljskog nauma.

⁷⁰ M. E. Luparia, *Liberi per amare. Sacerdoti e consacrati nelle sfide del Terzo Millennio*, 95-96.

⁷¹ Isto, 95.

3.3. Odnos prema osobi suprotnog spola

Iako je u prošlosti govor o intimnosti osoba posvećenoga života bio tabu tema, u psihološkim istraživanjima današnjice to je vrlo zanimljiva i primamljiva problematika. Neka su istraživanja pokazala da ponekad dolazi do slučaja u kojima odgojitelji ili nadređeni podliježu krivim prosudbama, te na temelju privlačnosti osobe drugoga spola zaključuju o skandaloznom ponašanju. Prikladna se razina afektivne zrelosti može očitovati upravo u situacijama kada dođe do neutemeljene optužbe. Ako se osoba nije spremna nositi s ljutnjom i sramom, može doći do ozbiljnih psihičkih posljedica.⁷² Stoga je potrebno razmotriti važnost afektivne zrelosti posebno kroz prizmu intimnih odnosa i celibatu. Etimološki korijen riječi "intiman" dolazi od latinske riječi *intimus* – ono što je unutarnje, i *intimare* – naslutiti, objaviti, iznijeti na vidjelo. Spajajući značenja tih dviju riječi, dolazimo do zaključka kako je značenje procesa intimnosti razjasniti ono što se događa unutar čovjeka. Prijateljstvo i intimnost nisu potpuno odvojeni, ali se razlikuju po međuovisnosti i intenzitetu. U ovome kontekstu duhovno je ustrojstvo bogoslova moguće najbolje razumjeti imajući u vidu i dalje relativno spor psihološki napredak. Stoga, iako je u bogoslova prisutna biološka funkcija zrele seksualnosti, afektivna zrelost u vidu radosnoga i dragovoljnog prihvaćanja celibata jest cjeloživotni proces.⁷³ Razumijevanje duhovnoga ustrojstva adolescenata i uzvišenosti, ali i zahtjevnosti celibata, iziskuje da taj vid formacije ima posebno mjesto u izgradnji bogoslova.

Osoba s bogatijim libidom⁷⁴ ima veće seksualne porive. Ako se taj libido ne usmjeri na pozitivne i korisne aktivnosti, seksualna napetost postaje veća. Ako se to ne dogodi, osjećajna energija eskalira na često neprimjerene, a ponekad čak i na monstrozne nači-

---

⁷² Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 74-75.

⁷³ Usp. F. Alexander, *Emotional maturity*, 2.

⁷⁴ Teorija o libidu potječe od Sigmunda Freuda koji ju je utemeljio tako što je tvrdio da se ona odnosi na seksualnu energiju, u odnosu prema kojoj pojedinac crpi ugodu iz različitih erogenih zona. Pažnja usmjerena prema vlastitom tijelu kao i prema drugoj osobi razlikuje narcisoidni libido (energija usmjerena prema vlastitom jastvu) od objektivnog libida (energija koja je usmjerena prema drugoj osobi). Tek je Carl G. Jung proširio koncept libida na čistu energiju, raspoloživu energiju, energiju čije oslobađanje pruža čovjeku široku mogućnost zadovoljavanja koja se sva mogu svesti na iskustvo libida shvaćenog kao užitak. U biti, razvojem psihoanalize, seksualni libido smješta se u "nagon za životom" (*eros*) koji je u suprotnosti s "nagonom za smrću", a prisutni su oboje kod svakog čovjeka (*thanatos*). Usp. M. E. Luparia, *Liberi per amare. Sacerdoti e consacrati nelle sfide del Terzo Millennio*, 96.

ne.⁷⁵ Življenje čistoće, dakle, nije štetno ako se osjećajna i nagoniska energija preusmjere na pravovaljan način u svrhu postizanja viših ideala. Crkvena je doktrina u toj stvari u potpunom skladu s rezultatima dubinske psihologije. "Ako bi crkveni poglavari zahtijevali od sjemeništarca, od svećenika, od redovnica puku materijalnu čistoću, ne brinući mnogo o cilju toga zahtjeva, morali bismo u tom vidjeti običnu – ali koliko opasnu! – deformaciju doktrine."⁷⁶ U području seksualnog susreta na poseban se način pojavljuje uloga i važnost afektivne strasti, kako bi se to područje čovjekova života približilo misteriju ljudske osobe. Misterij se ne očituje samo na vitalnoj razini sličnoj onoj kod životinja nego i na afektivnoj, komunikativnoj, potpuno ljudskoj i duhovnoj razini. Od navedenih se jedino na afektivnom području javlja mogućnost da se "ima", da se "gospodari" drugim, ili da se iskoristi susret radi "dokazivanja" svoje ili tuđe vrijednosti.⁷⁷ To su čovjekove psihološke potrebe koje ne nestaju same od sebe. Zato kada govorimo o afektivnoj zrelosti kod bogoslova valja usmjeriti i "trošiti" libido na intenzivan duhovni život, intelektualni i fizički rad, umjetnost, sport, produbljivanje prijateljstava, slobodno vrijeme, hobi i sl. Čistoća se u životu takvih ljudi pokazuje kao vrlo moćan čimbenik viših duhovnih djelatnosti.

Ljudsko se biće ne može u punini ostvariti bez ljubavi. Svaki čovjek teži ostvariti se, to jest da ono što jest nadiđe onim što treba biti. Zbog toga bez sumnje svi teže da vole i budu voljeni.⁷⁸ Celibatska čistoća u suštini je dragovoljno predanje Bogu izražena u nesebičnom služenju čovječanstvu. Samo sviješću da smo stvoreni da ljubimo kao što je Krist ljubio nas (usp. Pnz 6, 4-5), i uz Božju pomoć u nastojanju oko afektivne zrelosti, moguće je nadvladati egocentrizam. Takav će bogoslov biti u mogućnosti odreći se sebe zbog ljubavi i predanja Bogu i bližnjemu, odnosno pronaći balans između dviju krajnosti bez kojih nije moguća sreća u celibatu: nekontroliranih emocionalnih izraza i emocionalne obamrlosti. Ovime se želi jasno naglasiti da poziv na djevičanstvo ne isključuje intimne odnose. Naprotiv, celibat poziva na odnos ljubavi koji nije svodiv isključivo na seksualno-genitalni čin.⁷⁹ Ono što ne smijemo i ne trebamo, jest živjeti bez ljubavi, prijateljstva, opraštanja, njež-

⁷⁵ Usp. Brendan Geary - Joanne Marie Greer, *The Dark Night of the Catholic Church, Examining the child sexual abuse*, Kevin Mayhew, Suffolk, 2011.; I. Lepp, *Higijena duše*, KS, Zagreb, 1985., 133-134.

⁷⁶ I. Lepp, *Higijena duše*, 134.

⁷⁷ Usp. F. Imoda, *Razvoj čovjeka - Psihologija i misterij*, 69.

⁷⁸ Usp. I. Lepp, *Psihoanaliza ljubavi*, 130.

⁷⁹ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 72-73.

nosti i suosjećanja, seksualnosti izraženoj i na ne-genitalan način.⁸⁰ Načelno govoreći, osoba je najčešće motivirana kada se odlučuje za nešto ili za nekoga, a ne kada se odriče nečega ili nekoga. Stoga i na tom tragu promišljamo i o celibatu kao obliku i stilu života koji znači stalno odlučivanje za određeni stil života prema Bogu, sebi i drugima. Ukoliko seksualnost shvatimo kao sposobnost darivanja i ne svedemo ju isključivo na genitalnu dimenziju, možemo reći da je svećenik pozvan živjeti seksualno! Stoga nam se čini bitnim naglasiti kako biti intiman s drugima ne znači ujedno i ostvarivati seksualno-genitalnu vezu s drugima. Biti intiman s drugima uključuje u sebi mogućnost dijeljenja vlastitog života s drugima, gdje osoba otkriva sebe drugima, ali isto tako i prima "samootkrivanje" druge osobe, u duhovnom, psihičkom, emotivnom, ali ne i tjelesnom vidu.

3.3.1. Nenavezanost

Ovisnost o drugima stalan je i neophodan element za osobni rast. Ipak, prevelik stupanj ovisnosti može biti na štetu vlastitom identitetu jer je nezdrav čimbenik u bliskim odnosima. Samodostatnost umanjuje sposobnost osobe da primi drugoga – njegova razmišljanja, osjećaje i stavove. Ne govorimo o neovisnosti prema samome sebi u vidu sposobnosti gospodarenja vlastitim sebstvom, nego o relacijskoj neovisnosti koja je znak zrelosti jer štiti osobu od navezanosti.⁸¹ Prijatelj je netko na koga se možemo osloniti bez straha, netko pred kim možemo biti ranjivi jer se možemo pouzdati u njegovu/njezino prihvaćanje i razumijevanje. Rad na zdravom stupnju uzajamne ovisnosti nije lak zadatak za one koji su afektivno nezreli.⁸²

Jedan od glavnih razloga nezdrave navezanosti jesu emocionalni ožiljci. Osoba s emocionalnim ožiljcima ne samo da ima sliku o sebi kao o nepoželjnoj i nesposobnoj osobi, nego i svijetu u kojemu živi kao o neprijateljskom mjestu, pogotovo ako je njezina pažnja većinom usmjerena na ožiljke. Zbog pretjerane osjetljivosti na kritike okoline, osoba pokušava i pronalazi nekoga tko ju prihvaća, a zbog stanja ranjivosti onda više nije u stanju odrediti granicu odnosa. Svima je potreban stupanj emocionalne stabilnosti da bismo se obranili od stvarnih i umišljenih prijetnji vlastitomu sebstvu. Osoba niskog samopouzdanja, koja se osjeća emocionalno ovisna o drugima, mnogo je ranjivija i osjetljivija na emocionalne povrede. Stjecanje samopouzdanja pomalo miče tvrdu vanjsku ljusku osobnosti,

---

⁸⁰ Usp. S. J. Rosetti, *The Joy of Prieshood*, 86.

⁸¹ I ovdje želimo upozoriti na teoriju M. Mahler. Vidi Adriana Lis - Silvio Stella - Giulio Cesare Zavattini, *Manuale di psicologia dinamica*, 140-151.

⁸² Usp. S. J. Rosetti, *The Joy of Prieshood*, 75.

ispod koje se krije meka nutarnja osobnost kojoj je potrebna zaštita i ljubav. Tada samopouzdanje čini da osobi više nije potrebno da bude priznata i voljena od svakoga, povrede i izrugivanja više nemaju onu razornu snagu kao prije.

Emocionalne povrede imaju jači učinak na pojedinca kada je u stanju depresije, frustracije, gnjeva ili straha, odnosno, općenito govoreći, kada je ranjena. Stoga je osobito potrebna duhovna dimenzija rasterećenja i opuštanja, jer stanje opuštenosti omogućava da na situaciju gledamo pozitivno.⁸³

Bogoslov koji dobro poznaje vlastiti svijet osjećaja i njihovo bogatstvo, kao svećenik neće imati tendenciju stvaranja nezdravih dodataka koje karakteriziraju prekomjerne posesivnosti ili hladne bešćutnosti. Takva se osoba odlikuje dubokim osjećajem sigurnosti i samopouzdanja bez previše ovisnosti o drugima i straha od razbijanja odnosa ili napuštenosti. Nadalje, zdravo samopoštovanje i poštovanje sebe nužan je uvjet za zrelost odnosa prema osobama suprotnog spola.⁸⁴ Samo takva osoba može poštivati svoje tijelo, misli, emocije i osjećaje, a također i druge. Istinski Božji nasljedovatelj poput Krista ima uravnotežen osjećaj stvarnosti i uravnoteženu presudu u odnosima. *Svet* je svećenik koji zna biti topao, a u isto vrijeme ne previše sentimentaln; koji zna kako voljeti bez nezdravih navezanosti.

3.3.2. Mobilizacija libida

Govoreći o posvećenom beženstvu, postoje neki prigovori poput: Ne znači li posvećeno beženstvo podcjenjivanje ljudske ljubavi i vrijednosti seksualnosti i ženidbe? Nije li to potiskivanje jakih nagona u čovjeku koji mogu naškoditi njegovoj psihičkoj ravnoteži? Ne bi li se ukidanjem celibata nadvladala kriza zvanja?

Poznata je činjenica da snaga seksualnog nagona pripada samome vrhu čovjeku naravnih instinkta. Kao svi nagoni, i on služi temeljnoj prirodnoj potrebi čije zadovoljenje umanjuje psihičku napetost. Kao što post i različita odricanja nemaju svrhu u sebi samima, tako ni čistoća nema smisla ako nije slobodna i motivirana ostvarenjem viših ideala. To vrijedi za mladoga čovjeka koji želi postati svećenikom. Teoretski gledano, ako čovjek ima pravo na zadovoljavanje potrebe za hranom i pićem, to bi isto trebalo vri-

⁸³ Primjerice, kada jedan bogoslov dobaci drugome koji je u stanju opuštenosti šaljivu primjedbu, on će se na nju nasmejati i neće u njoj prepoznavati lošu namjeru.

⁸⁴ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual integration and Celibate Maturity*, 74.

jediti i za seksualni nagon. Međutim, dok su prva dva malo ovisna o ljudskoj slobodi (jer njihovo nezadovoljenje dovodi do smrti), kod seksualnog nagona to nije slučaj. Osim toga, on uključuje sve ljudske dimenzije i ukorijenjen je u duši čovjeka mnogo više nego ostali.⁸⁵ Razlika između seksualnog nagona i ostalih prirodnih nagona jest da čovjek može preživjeti ako ne živi vlastitu genitalnu seksualnost.⁸⁶ U izboru celibata Katolička je Crkva vođena duboko evanđeoskim obrazloženjem: celibatom je Crkva htjela učiniti svećenika čovjekom nedjeljivo sjedinjenim s Kristom, i više darovana samo njegovoj osobi, čovjekom potpunije raspoloživim za apostolat i za služenje siromasima, čovjekom koji bi cijelim svojim životom bio svjedokom Kraljevstva Božjega i znak eshatološke stvarnosti. Celibat nije utočište za bojažljive i predane sudbini, sklone zatvaranju u same sebe i potiskivanju svoje sposobnosti darivanja, već svjesna obveza što zahtijeva žrtvovanje kojim svećenik predstavlja putokaz nebeske egzistencije.⁸⁷

Ista osjećajna energija hrani sve duševne aktivnosti. Mlado biće troši mnogo libida na razvitak svojih sposobnosti, kako intelektualnih tako i osjećajnih, i za svoje prilagođavanje životu. Ako se seksualni libido usmjeri na potpuno predanje služenju - altruizam, intelektualni i dugovni rad, hobi (osobito fizičke aktivnosti poput bavljenja sportom), celibat dobiva svoju svrhu i plodnost. Altruizam, koji je u središtu kršćanskoga morala pod pojmom sebedarje, ima svoj biološki temelj. To je zdrav način izražavanja viška libida koji pokazuje afektivnu zrelost pojedinca.⁸⁸ "Tko je obdaren dostatnom afektivnom zrelošću i normalnom fizičkom i psihičkom ravnotežom, ako je pozvan na celibatarski život, uz pomoć milosti uspjeh će zagospodariti snagom tjelesnih nagona i neurednim poticajima srca, a da se ne ukruti i naći će se u položaju da vrednuje svoje najbolje sposobnosti."⁸⁹

3.3.3. Odsutnost straha od ljubavi

Većina čovjekovih strahova odnosi se na opasne odnose, situacije, mjesta ili životinje i uvjetovana je njima. To su racionalni strahovi nužni za preživljavanje. Bojimo se zmijsa jer bi njihov ugriz mogao uzrokovati našu smrt. Također se bojimo i situacija (odbi-

---

⁸⁵ Usp. I. Lepp, *Higijena duše*, 130.-132.

⁸⁶ Boris Petz, *Uvod u psihologiju*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2010.

⁸⁷ Usp. Agostino Favale, *Duhovnost prezbiterijske službe*, VVTŠ, Sarajevo, 1991., 172-180.

⁸⁸ Usp. F. Alexander, *Emotional maturity*, 4.

⁸⁹ A. Favale, *Duhovnost prezbiterijske službe*, 177.

janje osobe, pad na ispitu, javnoga nastupa, autoriteta) koje bi nam mogle donijeti neželjene posljedice ili negativnu evaluaciju nas samih. Takvi strahovi mogu biti nazvani *shame-guiltfears*.⁹⁰ Strah ima pozitivne posljedice ako je proporcionalan prijetnji (strah od brze vožnje motivira nas da budemo pažljiviji). U takvom slučaju on može motivirati na djelatnost (kazna roditelja motivira dijete na učenje). S druge strane, ako je strah neproporcionalan prijetnji, njegov je učinak disfunkcionalan.⁹¹ Strah od ljubavi posljedica je raskoraka između želja i čina zbog čega se osoba u situacijama primanja ljubavi povlači s osjećajem panike.

Strah od ljubavi ne odnosi se isključivo na strah od spolnosti nego i na želju da se potpuno sačuva vlastita nezavisnost. Sam čin ljubavi, bez obzira na koji tip odnosa primijenjen, nužno uključuje dimenziju darivanja.⁹² Kao što tijelo obnavlja tkivo na mjestu rane nakon čega ostane vidljivi trag, tako je i sa čovjekovim emocionalnim povredama. Zbog tih teških i nezacjeljenih duševnih rana koje su ostale iz djetinjstva, mladić može oblikovati obrambene mehanizme za zaštitu svojega "ja", koji se ne primjenjuju samo na izbjegavanje situacija, nego i ljudi. Na taj je način spriječen stvaralački život i mogućnost ostvarenja punine vlastite osobnosti.⁹³ Ako osoba vlastitu nezavisnost želi sačuvati na način da nikome ne da niti pokaže vlastite osjećaje, tada govorimo o bojazni od očitovanja krhkoga sebstva koje se u ponašanju želi sakriti odavanjem dojma vlastite superiornosti (neprestano širenje kruga poznanika bez utvrđivanja prijateljstva, nemogućnost razvijanja istinskog prijateljskog odnosa i sl.).

Svako stremljenje savršenstvu, pa tako i ono prema afektivnoj zrelosti, iz kršćanske perspektive, ima svoje izvorište u Bogu – vrhovnom Dobru i Ljubavi, savršenoj relaciji Osoba. Stoga, pokretačka snaga služenja jest ljubav koja daje svrhovitost i puninu svakome činu: "Kad bih na hranu siromasima razdao sve svoje imanje, kad bih tijelo svoje predao da se sažeže, a ljubavi ne bih imao, ništa mi koristilo ne bi" (1 Kor 13,3). Upravo na tragu toga čitavo biće, vladanje i govor bogoslova trebaju biti prožeti ljubavlju prema Kristu kojeg prepoznaje u blišnjima.⁹⁴ To znači iskreno suosjećati, tješiti tužne, pridići pale, ohrabriti potrebne, pokazati interes i spremnost

⁹⁰ Engleski pojam koji označava strah koji je posljedica srama i krivnje koji mogu nastati evaluacijom nas samih od strane okoline.

⁹¹ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual Integration and Celibate Maturity*, 63-64.

⁹² Usp. I. Lepp, *Psihoanaliza ljubavi*, 136-139.

⁹³ Usp. I. Golub, *Najprije čovjek*, 42-45.

⁹⁴ Usp. M. B. Schlink, *Tako se postaje drukčijim*, 121-125.

na služenje svakome čovjeku. Jer “po tome znamo da ljubimo djeću Božju: kada god ljubimo Boga i vršimo njegove zapovijedi!” (1 Iv 5,2). Tko istinski ljubi Boga, nadvladao je sebeljublje, pa može prepoznati i ljubiti Boga u bližnjemu.⁹⁵ Čini se jednostavnije reći nego ostvariti. Stoga se postavlja pitanje što zapravo valja činiti?

3.3.4. Odgoj emocija i volje

Askeza je organski vezana sa svećeničkom službom. Prema primjeru Krista – Svećenika i Pastira – koji prinese sama sebe da nas otkupi od naših zloča i “po trpljenju uđe u slavu (Lk 24,26)”, svećenik također može iz svoga života zračiti otajstvo križa kada uspijeva biti u doticaju s vlastitim osjećajima, ali u isto vrijeme kada je spreman i na žrtvu odricanja kako bi istim odricanjem usmjerio snage, volju, razum prema onome što je zdravo, što raste, što donosi ploda za osobni život i život zajednice. Na putu afektivnog sazrijevanja bogoslov (i sam svećenik) pozvan je uravnoteženim životom izići iz područja vlastite zarobljenosti i tako bolje svjedočiti Krista.⁹⁶ U čemu je, psihološki gledajući, poteškoća prihvaćanja askeze? Asketski život⁹⁷ uvjetuje svjesno suprotstavljanje “idealnoga ja” svjesnom “stvarnom ja”. Drugim riječima, pojedinac uviđa da postoji raskorak i jaz između onoga što jest i što želi biti. U svećeničkoj i redovničkoj formaciji od osoba se traži da se odreknu vlastite volje i ugodnosti kako bi s ljubavlju vršili Očevu volju. Upravo je napetost zbog odricanja izvor patnje, a istodobno nužna sastavnica rasta u svim segmentima kršćanske zrelosti.

Patnja nema smisla u samoj sebi, nego je putokaz i prilika za teocentrično samonadilaženje što se ostvaruje u žrtvi. Postoji otpor da se patnja prihvati radi Krista kako bi to stanje boli i tjeskobe dobilo smisao putem identifikacije s Kristovom patnjom. U teškoći patnja uz pomoć volje i milosti ne prelazi u grijeh, nego u razvijanje kreposti – osnovu zrele ličnosti. Budući da je Krist pokazao kako bez muke nema Uskrsa, svaki je čovjek pozvan osvijestiti sebi da patnja obogaćena milošću vodi u nov stadij kršćanskog sazrijevanja.⁹⁸

U svjetlu rečenoga, svaki je bogoslov pozvan na aktivno zalaganje za otkupljenje s Kristom nas samih i društva kroz uobičajene patnje (Rim 8,17; 2 Tim 3,12). Na taj način napetost rasta u teocen-

---

⁹⁵ Usp. Richard Rohr, *Befreiung vom Ego. Wege zum wahren Selbst*, Claudius, München, 2015.

⁹⁶ Usp. A. Favale, *Duhovnost prezbiterske službe*, 147-149.

⁹⁷ Ne misli se na monaški vid asketizma, nego na pojedinosti odricanja koje zahtijeva svećenička formacija i služba.

⁹⁸ Usp. L. M. Rulla, *Antropologija kršćanskog poziva*, 279-280.

tričnoj ljubavi pospješuje razvoj čovjekove slobode. Razumijevanje ovakvoga poimanja vodi prema zaključku da patnja u kršćanskom smislu predstavlja izvor radosti, a ne tugovanje zbog napuštanja vlastitog probitka.

Usmjerenost prema krajnjem cilju čovjekova života širi njegov pogled od prolaznosti i ograničenosti ovozemaljskog postojanja na vječna i neprolazna dobra. Osoba koja se priprema na svećeništvo, na poseban je način pozvana proživljavati isto, pri čemu valja paziti da pojedinačni zadaci i životna rutina postupno ne potisnu glad i žeđ za vječnim zajedništvom s Bogom.

3.4. Odnos prema autoritetu

Afektivna zrelost uvjet je za pokretanje i održavanje zdravih odnosa u obitelji i zajednici. To je preduvjet za dugoročnu sreću. Susret socijalne adaptacije pravi je kontekst za emocije. Emocije se ne mogu adekvatno definirati bez obzira na to kako ćemo definirati i ocijeniti svoje odnose. Oni dolaze na vidjelo kroz naše interakcije i putem borbi s fizičkim i posebno socijalnom okruženjem. Relacijska emocionalna nezrelost povezana je sa zapletajima i nezadovoljavajućom plitkoćom odnosa. Kad smo svjesni vlastitih emocija i ako zapovijedamo njima, razvit ćemo sposobnost da uđemo u odgovarajuću razinu odnosa s drugim osobama i okolišem. Inače, možemo podleći zavisti, nepovjerenju, sumnji, posesivnosti, itd. Umjesto da se osjećamo odgovornima, biti ćemo skloni kriviti druge ili okolinu za svoje pogreške ili propuste.

Nije neuobičajeno da je bogoslov pretjerano navezan na jednog ili drugog odgojitelja ili subrata. Često se to dogodi kao rezultat nastojanja mlade osobe da nadoknadi relacijske gubitke koje je pretrpjele u ranijim fazama razvoja.⁹⁹ Jedan od razloga jest i ljubomora, kojoj čovjek ponekad dopusti prevlast. Ona postaje nefunkcionalna ako se na temelju radosnoga razgovora između dvije osobe u pojedincu javi prijezir prema njima i etiketiranje da oni *snuju zavjeru*. Isto tako, odnos neiskrenosti i nepovjerenja prema autoritetu zajedno s nejasnoćama izazvanim predrasudama uvjetuje stvaranje stereotipa popraćenih ljubomorom.¹⁰⁰ Upravo će napretkom u emocionalnoj zrelosti oni biti u mogućnosti da se oslanjaju na svoje unutarnje resurse i osjećaju ugodno u sebi samima.

⁹⁹ Usp. J. Parappully - J. Kuttianimattathil, *Psychosexual integration and Celibate Maturity*, 66-73.

¹⁰⁰ Usp. I. Lepp, *Psihoanaliza ljubavi*, 139-145.

Težnja čovjeka da bude voljen nužno zahtijeva i dimenziju prihvaćanja od strane okoline, pa i od strane autoriteta, što u zajedništvu ljubavne veze ili braka međusobno čine supružnici. Kod osoba posvećenoga života, koje rastu u okruženju istoga spola, takvu ulogu preuzimaju poglavari, odnosno subraća. Bogoslova ponekad na poseban način pritišće čuvstveni teret, pa se odlučuje da nekim vrjednijim činom privuče pažnju autoriteta od kojeg očekuje ljubav. Kad se nađe u situaciji da mu nepravedno bude uskraćena ljubav, nagrada i pohvala, emocionalno zreo bogoslov neće očajavati niti se srditi. On će ponekad izraziti svoje nezadovoljstvo i ukazati na problem odgajatelju, jer se ne boji izreći potrebu za ljubavlju unatoč mogućem ismijavanju.¹⁰¹ Emocionalno zdrave osobe vide neuspjeh kao iskustvo učenja, prihvaćaju odgovornost, uče iz povratne informacije i traže mogućnost krenuti dalje.

Bogoslovi se tijekom odgoja na poseban način nalaze u fazi samoostvarivanja i osamostaljivanja duševnih i svih drugih sposobnosti o kojima se svijest i sigurnost dobiva praksom, upotrebom i vježbanjem. Potreba za nutarnjim rastom i vježbanjem očituje se u intenzivnom zanimanju za predmete koji pridonose razvoju i odbacivanju onoga što taj razvoj koči. Zato u adolescentskoj dobi dolazi do sukoba s autoritetom jer se čovjekova priroda buni protiv izvršenja onoga u što nema uvid, a sukladno tome ni valorizaciju radi li se o stimulativnome ili destimulativnome elementu i situaciji. Poglavari su zato pozvani na objašnjavanje značenja onoga što se od pojedinca traži, jer u suprotnome osoba postaje nesamostalan i infantilniji pojedinac, na teret sebi i drugima.¹⁰² I na koncu, kada je u pitanju odnos prema autoritetu, želimo naglasiti važnost roditelja i obitelji u tom odnosu, budući da upravo preko roditelja djeca, adolescenti, a u našem slučaju bogoslovi, uče kako se odnositi prema autoritetu. Dječaci obično nađu emocionalnu podršku u omiljenom učitelju ili treneru, no roditelji imaju jedinstven i jak utjecaj na mladićevo viđenje samoga sebe i na njegovu volju da nauči emocionalno se izražavati i s osjećajima živjeti. Roditelji mogu biti dobar primjer emotivne povezanosti i razumijevanja, kao i odnosa prema autoritetu.¹⁰³ Upravo na tom tragu bitan je i stalan odnos i komunikacija između obitelji, bogoslova i poglavara.

---

¹⁰¹ Usp. Isto, 139-145.

¹⁰² Usp. V. Bajsić, *Na rubovima Crkve i civilizacije*, 224-225.

¹⁰³ Usp. Dan Kindlon - Michael Thompson, *Odrastanje Kaina. Kako zaštititi emocionalni život dječaka*, Art Logos, Zagreb, 2002., 37.

ZAKLJUČAK

Afektivna je zrelost nužna za svakog pojedinca koji po samonadilaženju teži prema ostvarenju punine humanuma. Unatoč povećanoj važnosti afektivnog sazrijevanja bogoslova s obzirom na važnost primjerenog izražavanja emocija i raspoloženja za plodno služenje, ova je tema vrlo malo zastupljena u znanstveno-teološkim promišljanjima.

Dob intenzivnog sazrijevanja, potreba razumijevanja vlastitog sebstva, poziv na posvećeno beženstvo, povećani zahtjevi svećeničke pripreme izazovi su za govor o navedenoj temi. Istodobno, značajna je poteškoća nedostupnost istraživanja koja bi pomogla u traženju empirijskih polazišta i tako usmjerila promišljanje.

Ovim se istraživanjem nastojalo ukazati da uspjeh čovjekova samonadilaženja u stanovitoj mjeri ovisi i o sposobnosti afektivnog sazrijevanja. Objekt proučavanja bili su raspoloženja i emocije s kojima se bogoslov susreće, a koje u ozračju sjemenišne formacije dobivaju specifično obojenje i značaj. Samosažaljenje i nesigurnost bogoslov treba nadići otkrivanjem izvora žalosti i tuge i suočavanjem s tim emocijama na afektivno prihvatljiv način, čime je napravljen pomak prema slobodi od sebe za druge. Na području reguliranja ljutnje posebno je istaknuta potreba ljubavi i potpore zajednice, kao i značenje vrjednovanja konstruktivne ljutnje. Ovladati konstruktivnom ljutnjom, znači dati do znanja što proživljava i osjeća. Uloga poglavara je da bogoslovi nauče vrjednovati ljutnju u skladu s temperamentom, situacijom i okolnostima situacije u kojoj se nalaze. Rad donosi i specifičnost promatranja anksioznosti, koja se kod bogoslova manifestira i kao tjeskoba izazvana nesigurnošću što je u budućnosti donosi samostalni svećenički život. Sintagmom "baratati svijetom" željelo se označiti suočavanje s izazovima na putu od nespretnosti i nesigurnosti prema plodnim međuljudskim odnosima protkanim ljubavlju i razumijevanjem.

Afektivno sazrijevanje bogoslova uključuje i traži prijateljske odnose s osobom suprotnog spola. Ljubav, prijateljstvo, opraštanje, nježnost i suosjećanje koje takav prijateljski odnos pruža pomoći će u oslobađanju od straha da će taj odnos zajednica označiti skandaloznim i neprimjerenim. Tako potaknut, bogoslov raste u nenavezanosti, mobilizira libido i oslobađa se straha od ljubavi. U kontekstu odnosa prema poglavarima, afektivno se sazrijevanje bogoslova očituje u prikladnoj razini samopoštovanja koja čini da se osoba osjeća dobro u sebi. Na taj način izostaje ljubomora, potreba za dokazivanjem, manjak samopoštovanja, a neuspjeh se promatra kao učenje, a ne grčevita strepnja od kazne. U tom procesu značajnu ulogu ima

obitelj kao kolijevka ljubavi čija uloga tijekom sjemenišne formacije ne prestaje.

Uz gore navedeni doprinos, cilj je ovoga rada potaknuti radove i istraživanja o afektivnoj dimenziji. Razvoju te problematike, baš kao i ljudskoj dimenziji sjemenišne formacije, trebalo bi posvetiti više truda i prostora, jer naravni nedostaci sužavaju mogućnosti življenja svećeničke karizme i duhovnosti. Osobit se prostor otvara na području smjernica za zdravu komunikaciju i bliske odnose. Zatim, polazeći od istine da ljubiti može samo onaj tko je ljubljen, postavlja se pitanje na koji način bogoslovija može biti ozračje ljubavi i koliki utjecaj kao takva može imati na plodnost svećeničkog poslanja. Sve te teme, ali i druga pitanja, mogu dati doprinos kvalitetnijoj svećeničkoj pripravi za bogoslove Crkve u Hrvata.

AFFECTIVE MATURITY OF SEMINARIANS

Summary

Affective maturity is one of the pillars of adaptation of a person in a new environment. Seminarian is usually a young person who, after entering the seminary, goes through the educational process in which he meets with various feelings and moods that are an integral part of affective maturity. Self-pity and uncertainty, anger, anxiety, guilt and shame are just some of the feelings experienced by a seminarian and all these feelings are a chance to mature. Seminarian is in constant relationship with his peers in the community in which he lives, and also with his educators, generally older than him, and also in relation to the persons of the opposite sex in the university community. It is this triple aspect of relations that is a boost for our deliberations. In all this, however we recognize that the seminarian's life is perceived as a response to God's call and for this reason we connect anthropological thought of affective maturation with theological. Generally, a person is mature when it is capable of responsibly, freely, in love and autonomously undertaking obligations towards themselves, others and the world, whilst depending on others and knowing it. To be able to transcend one's own self is one of the important indicators of not only human but also Christian maturity.

Keywords: *affective maturity, seminarian, emotions, self-transcendence, self*